

Проаналізовані основні положення міжнародних стандартів ISO серії 31000 та обґрунтована ефективність їх застосування в галузі проектно-архітектурних установ. Розроблена схема процесу ризик-менеджменту для оцінки типових технічних ризиків архітектурного проекту

Ключові слова: ризик-менеджмент, ISO 31000, проектно-архітектурні установи

Проанализированы основные положения международных стандартов ISO серии 31000 и обоснована эффективность их применения в области проектно-архитектурных учреждений. Разработана схема процесса риск-менеджмента для оценки типовых технических рисков архитектурного проекта

Ключевые слова: риск-менеджмент, ISO 31000, проектно-архитектурные учреждения

The basic provisions of international standards ISO 31000 series and efficacy of their use in design and architectural institutions are analysed. The scheme of the risk-management process for assessment the typical architectural design technical risks is worked out

Keywords: risk management, ISO 31000, design and architectural offices

ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТІВ ISO СЕРІЇ 31000 ПРИ ОЦІНЦІ РИЗИКІВ АРХІТЕКТУРНИХ РОБІТ

Г.І. Хімічева

Доктор технічних наук, професор*

Контактний тел.: 066-299-13-64

E-mail: anna-khimicheva@yandex.ru

М.В. Шкура*

Контактний тел.: 096-124-28-94

E-mail: marishka15071990@mail.ru

*Кафедра метрології, стандартизації і сертифікації
Київський національний університет технологій і
дизайну

вул. Немировича-Данченко, 2, м. Київ, 01011

1. Вступ

Проведений авторами аналіз науково-технічної літератури й нормативної документації [1,2,4-6] показав, що сьогодні підприємства (установи) всіх типів і розмірів виявляються не захищені перед внутрішніми та зовнішніми факторами і впливами, які вносять невизначеність у досягнення поставлених цілей. Ефект, який ця невизначеність має на досягнення цілей організації, є «ризиком», тому підприємства планують свою діяльність з їх урахуванням.

Одним із механізмів управління ризиком є ідентифікація, аналіз та оцінка. Для цього існують процедури моніторингу, суть якого полягає в застосуванні комплексу наукових, методологічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль за станом та тенденціями розвитку процесу ризик-менеджменту.

Міжнародний стандарт ISO 31000:2009 «Ризик-менеджмент. Принципи та рекомендації» та його компаньйони ISO 31010:2009 «Ризик-менеджмент. Техніки оцінки ризику» і ISO/IEC 73:2009 «Ризик-менеджмент. Термінологія» регламентують і систематизують цей процес.

Слід зазначити, що стандарт ISO 31000 був підготований ISO Technical Management Board Working Group (Групою Технічного Керівництва) з управління ризиками і враховує сучасний досвід та кращі практики ризик-менеджерів у різних країнах, у різних галузях. Його поява дозволила фахівцям з управління ризиками у всьому світі використовувати єдиний підхід до побудови систем управління ризиками. На сьогоднішній день існує декілька десятків різних стандартів

в області ризик-менеджменту. Однак базовим залишається стандарт ISO 31000.

Отже, основоположні вимоги даного стандарту передбачають побудову і впровадження адекватної системи управління ризиками, яка, завдяки процесному підходу дозволяє інтегрувати ризик-менеджмент у загальну систему управління проектно-архітектурних установ.

2. Постановка проблеми

Управління ризиком – невід’ємна частина ефективного управління будь-яким проектом, успішне виконання якого потребує завчасного попередження виникнення ризиків. Оцінка рівня ризику є найбільш складним і відповідальним моментом, оскільки саме від її результатів залежать подальші дії підприємства.

Найбільш ризикованою та такою, що стрімко розвивається в сучасних умовах, є галузь будівництва. Проектно-архітектурні установи реалізують складні проекти, для яких характерною є поява ризиків, спричинених зовнішніми та внутрішніми факторами.

Застосування міжнародних стандартів при оцінці ризиків архітектурних робіт надає можливість керівникам проектів зробити управління ризиками в діяльності проектно-архітектурних установ більш ефективним, максимізувати можливості та мінімізувати затрати в ході досягнення цілей проектів.

Як було зазначено вище, одним із шляхів подолання ризиків є впровадження міжнародного стандарту

ISO серії 31000. Цей документ рекомендує підприємствам розвивати, впроваджувати та постійно поліпшувати систему, метою якої є інтеграція процесу з управління ризиками з керівництвом, стратегією і плануванням, управлінням, процесами звітності, політикою, цінностями і культурою.

Незважаючи на існуючі теоретичні та практичні напрацювання у сфері управління ризиком, його ефективному використанню на українських підприємствах заважає ряд обставин. По-перше, стандарти, розроблені закордонними організаціями, призначені для застосування, в основному у великих компаніях, досвідчені фахівці яких пройшли відповідну підготовку та володіють сучасними методами ризик-менеджменту. По-друге, розробники стандартів, у більшості випадків, прямо вказують на те, що «ідентифікація ризиків організації, як правило, проводиться незалежними консультантами» [4]. Тому вітчизняні проектно-орієнтовані підприємства потребують певної адаптації змісту цих документів до їх діяльності. При цьому успішна реалізація проектів потребує наукових розробок щодо вдосконалення методів, прийомів, стандартів управління ризиками, які б спиралися на міжнародний досвід та враховували специфіку цієї галузі в Україні.

3. Мета роботи

Аналіз основних положень стандартів ISO серії 31000 та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх застосування в галузі проектно-архітектурних установ.

4. Обговорення результатів

Управлінню ризиками приділяється достатньо уваги в закордонних і вітчизняних публікаціях, зокрема в теорії управління ризиками значний внесок зробили такі вчені: Б. Райзберг, Т. Райс, Л. Севідж, М. Фрідмен, П. Шумпетер, А. Матвійчук, В. Хобта, В. Буянов, А. Альгін, П. Верченко, Н. Стрельбіцька [5,6] та ін. Закордонні фахівці доклали багато зусиль для практичної реалізації своїх напрацювань. Наприклад, авторитетними державними і професійними організаціями прийняті та рекомендовані до широкого застосування спеціальні нормативні документи, безпосередньо присвячені тому, як впровадити управління ризиками в практику бізнесу. Мова йде про Австралійсько-новозеландський стандарт із ризик-менеджменту AS/NZS 4360 [1], Стандарт з ризик-менеджменту Федерації європейських асоціацій з ризик-менеджменту [2] та Комплексні основи ризик-менеджменту в рамках всієї компанії, які розроблені Комітетом організацій-засновників Національної комісії із вивчення шахрайства в області фінансової звітності (США) [3]. Ці документи дають змогу керівникам проектів та підприємств отримати інформацію щодо специфіки конкретних етапів ризик-менеджменту та побудувати для кожного конкретного проекту ефективну систему управління ризиками. Однак дослідження міжнародних стандартів з управління ризиками показали,

що існує розбіжність трактування основних понять у стандартах та підходах до ідентифікації ризиків та відповідно, побудови організаційних схем процесу ризик-менеджменту [5]. Для розв'язання даної проблеми Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) розробила міжнародний стандарт управління ризиками ISO 31000:2009 (Управління ризиками. Принципи та рекомендації – Risk management - Principles and guidelines).

При підготовці даного стандарту за основу було взято Австралійсько-Новозеландський стандарт AS/NZS 4360:2004 [5]. Порівняльна характеристика основних елементів стандартів наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Загальна порівняльна характеристика стандарту ISO 31000:2009 та AS/NZS 4360:2004 [6]

Елемент	AS/NZS 4360:2004	ISO 31000:2009
Напрями застосування	Універсальний стандарт, який можуть використовувати різні організації	Універсальний стандарт, який можуть використовувати різні організації
Мета управління ризиками	Задоволення потреб організації	Задоволення потреб організації
Процес управління ризиками (Що робити?)	Основа стандарту AS/NZS 4360	Частина стандарту ISO 31000
Напрямки управління ризиками (Як управляти?)	Переглянуті у 2004 р.	Розширені на основі стандарту AS/NZS 4360
Принципи ризик-менеджменту	Недостатньо розкриті	Зрозумілі та розкриті
Фактори, що поліпшують якість управління ризиками	Не розкриті	Додаток ISO 31000 (описово)
Поради щодо впровадження та реалізації ефективного процесу управління ризиками	Розкриті у довіднику (НВ 4360:2004)	Додаток ISO 31000 (описово)

Як видно з табл. 1, стандарт ISO 31000:2009 є більш досконалим, бо в ході його розроблення були враховані недоліки попередніх стандартів ризик-менеджменту, і йому притаманна чітка мова написання, зрозуміла термінологія, обґрунтована практика, повнота, системний підхід до управління ризиками.

Іншим важливим документом даної серії стандартів є «Ризик-менеджмент – Методи ризик-менеджменту», який доповнює цей стандарт та надає рекомендації щодо вибору й застосування методів оцінки ризику.

До переваг цього стандарту слід віднести те, що методи оцінки в ньому подані у вигляді спеціальних послань на інші міжнародні стандарти, в яких концепція і застосування даних методів розглянуті глибше.

Слід зазначити, що ISO 31000:2009, по суті, є документом, що допомагає організаціям розробити власні підходи до управління ризиками. Використовуючи даний стандарт, організація може порівняти свою практику управління ризиками з міжнародним досвідом та виявити «слабкі» місця.

Процес управління ризиками згідно ISO 31000:2009 відображено на рис. 1:

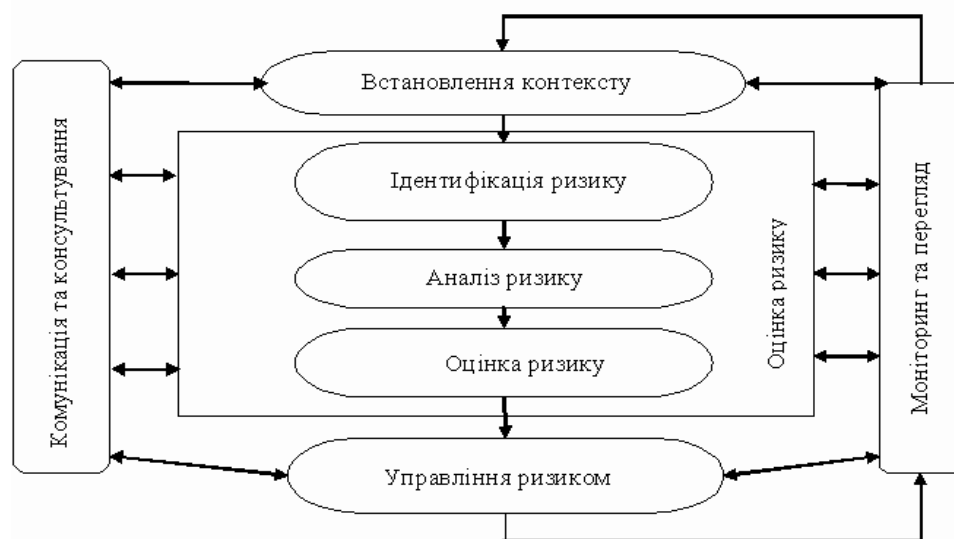

Рис. 1. Процес управління ризиками згідно ISO 31000:2009 [7]

Як видно з рис. 1, процес управління ризиками розпочинається з визначення цілей, які організація хоче досягнути та визначення і обґрунтування внутрішніх та зовнішніх факторів, що можуть вплинути на процес прийняття рішень, тобто «встановлення контексту» (establish the context). При цьому оцінка ризику включає в себе процес ідентифікації, аналізу і оцінки ступеня ризику.

Отже, проектна установа повинна визначити джерело ризику, сферу його впливу та можливі наслідки. Результатом процесу ідентифікації є складений список тих ризиків, які перешкоджатимуть досягненню поставлених цілей проекту, а в ході аналізу розглядаються причини та джерела ризику, прогнозуються його позитивні і негативні наслідки та ймовірності їх виникнення.

Визначення ступеню ризику проводиться методом ранжування по встановленим критеріям. В якості критерію виступає, наприклад, вплив ризику на термін виконання проекту.

Етап управління ризиками – це найбільш відповідальний процес. Він складається з удосконалення наявних та розроблення і впровадження нових методів управління ризиками, охоплює оцінку та вибір альтернатив, а також аналіз витрат і переваг та оцінку нових ризиків, що можуть бути спричинені неправильним вибором та застосуванням того чи іншого методу.

На рис. 2 показаний алгоритм практичного застосування процесу ризик-менеджменту для управління

типovими технічними ризиками, які виникають при реалізації проектів в галузі архітектури. Як бачимо з рис. 2, процес включає сім етапів і на першому з них відбуваються комунікації та консультації з усіма зацікавленими сторонами.

Цей процес є важливим, оскільки керівники і менеджери висловлюють судження, які засновані на їх власному сприйнятті ризику. Погляди сторін ідентифікуються, документуються і приймаються до уваги при прийнятті рішень.

На другому етапі визначають зовнішні та внутрішні параметри, які впливають на виникнення і управління ризиками проекту. Процедура визначення складається із обґрунтування ресурсів та впорядкування діяльності керівників і менеджерів проекту.

Третій етап алгоритму оцінки технічних ризиків полягає в ідентифікації, тобто визначенні джерел та сфер впливу ризиків. Результатом даного етапу є перелік факторів, які можуть перешкоджати досягненню

цілей проектно-архітектурної установи.

На четвертому етапі керівники і менеджери проекту повинні зрозуміти кожний ризик, його наслідки та ймовірність їх виникнення. Даний етап передбачає визначення типу ризику, доступної інформації і мети результату його обробки.

П'ятий етап – визначення ступеню ризику – дозволяє виявити найбільш загрозливі для досягнення цілей проекту ризики.

Результатом є прийняття рішення щодо розробки організаційно-технічних заходів стосовно їх подолання.

Шостий етап включає обробку однієї або декількох позицій модифікації ризиків і порядок їх застосування.

Обробка ризику являється циклічним процесом, який починається з оцінки обробки ризику і закінчується оцінкою ефективності цієї обробки. Як видно з рис. 2, результатом даного етапу є рішення з управління ризиками.

Заключний етап моніторингу і аналізу включає всі аспекти процесу ризик-менеджменту з метою гарантії того, що методи управління ефективні і достатні як при розробці, так і при їх функціонуванні. Дані процеси супроводжуються виявленням змін у внутрішньому та зовнішньому контекстах, включаючи зміни в критеріях ризику. Результати моніторингу і аналізу мають бути представлені зацікавленим сторонам і використані для аналізу концепції ризик-менеджменту.

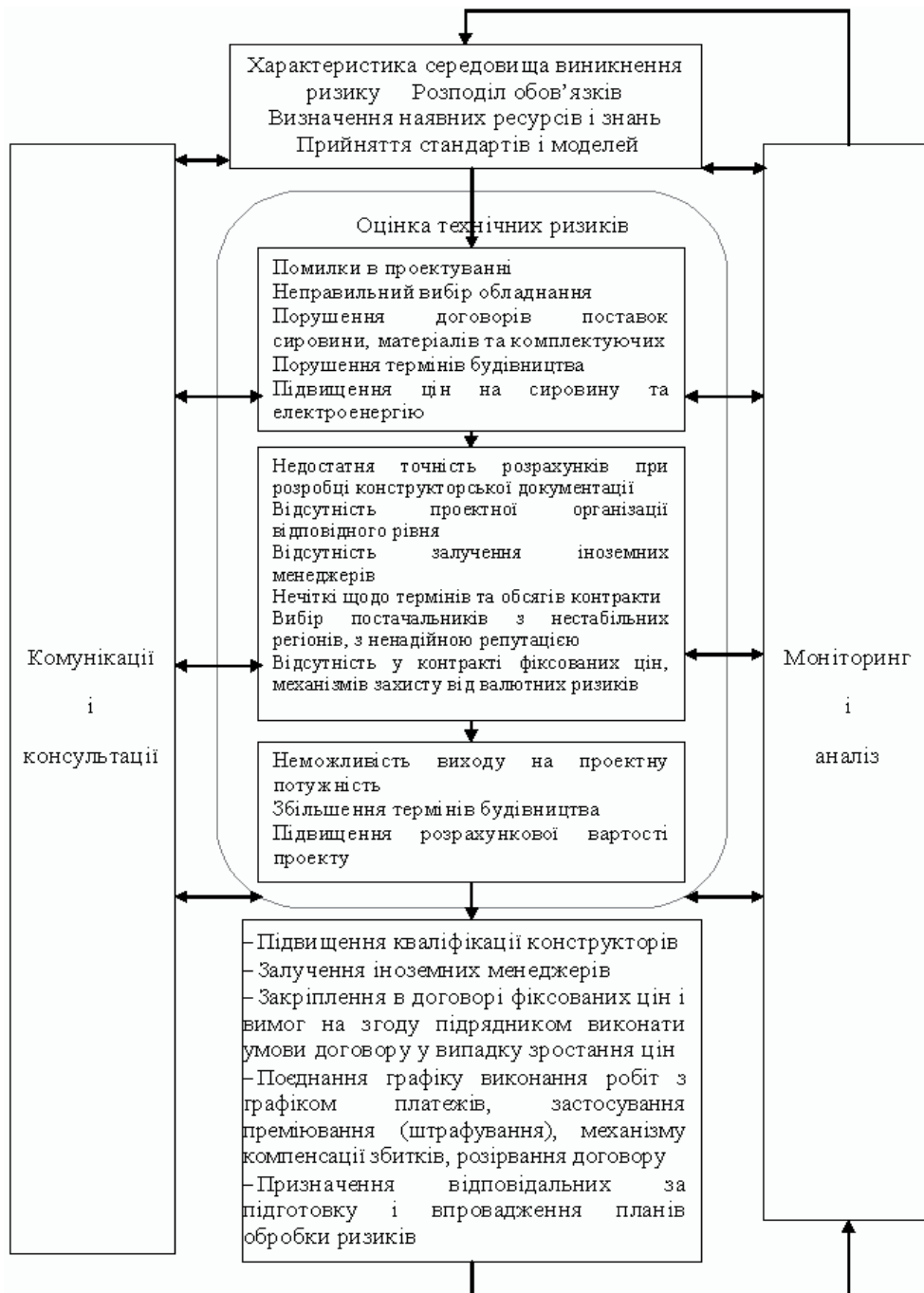

Рис. 2. Алгоритм оцінки типових технічних ризиків при виконанні архітектурних робіт

Отже, наведений алгоритм оцінки типових технічних ризиків при виконанні архітектурних робіт показує доцільність впровадження міжнародних стандартів ISO серії 31000 в проектно-архітектурних установах для удосконалення процедур ідентифікації, оцінки та управління ризиками проектів.

5. Висновки

1. Проведений аналіз основних положень стандартів ISO серії 31000, доводить, що виконання їх принципів забезпечує ефективне функціонування системи ризик-менеджменту, підвищує конкуренто-

спроможність підприємства в цілому.

2. Запропонований алгоритм оцінки типових технічних ризиків проекту, який може бути використаний проектно-архітектурною установою для поліпшення процесу ризик-менеджменту.

Література

1. AS/NZS Risk Management Standard 4360 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.riskmanagement.com.au> . – Назва з екрану.
2. Publications Risk Management Standard [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.airmic.com/publications> – Назва з екрану.
3. Enterprise Risk Management – Integrated Framework [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.coso.org/publications.htm> – Назва з екрану.
4. Стандарт ризик-менеджменту Федерації європейських асоціацій з ризик-менеджменту (Risk Management Standard, FERMA – р.6) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ferma.eu/Default.aspx?tabid=195>. – Назва з екрану.
5. Стрельбицька Н. Є. Становлення та розвиток міжнародних стандартів управління ризиками / Н. Є. Стрельбицька // Вісник КНТЕУ, Київ. – 2008. № 6. – С. 84 – 93.
6. Стрельбицька Н. Є. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації [Електронний ресурс] / Н. Є. Стрельбицька // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 2 (5). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snyvnh.pdf>.
7. Methodware. Impact of ISO 31000 on Existing ERM Programs [Електронний ресурс] / Methodware. 2010. – Режим доступу: <http://www.methodware.com/assets/files/resources/whitepapers/Impact-of-ISO-31000-on-Existing-ERM-Programs.pdf>.